

Desigualtat de gènere i diferències entre les dones en les rendes personals i familiars a Barcelona, 2017-18

Desembre 2018

Aquest estudi ha estat encarregat pel Departament de Recerca i Coneixement de l'Àrea de Drets Socials a l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB)

Autors:

Irene Cruz i Sergio Porcel

Continguts

Introducció

Mesures d'ingressos

1 Les rendes de les llars

1.1. Composició de les llars

1.2. Ingressos equivalents per tipus de llars

1.3. Risc de pobresa

1.4. Components de les rendes de les llars

2 Les rendes de les persones

2.1. Distribució dels ingressos individuals

2.2. Distribució dels ingressos del treball

2.3. Distribució de les transferències socials

2.4. Rendes individuals sobre rendes de les llars

2.5. Dependència econòmica

3 Desigualtats de gènere i desigualtats entre dones

3.1. Desigualtats per sexe i entre dones

4 Privació material i social i les desigualtats dins de les llars

4.1. Privació material i social

Conclusions

Bibliografia

INTRODUCCIÓ

Com es distribueixen les rendes entre la població de Barcelona? Quin impacte tenen les desigualtats de gènere en aquesta distribució? Com es manifesten les desigualtats entre els diferents barris de la ciutat? En aquest estudi s'analitza la distribució de la renda entre els barcelonins i barcelonines, parant atenció a la dimensió territorial.

El plantejament adoptat per aquesta anàlisi parteix del fet àmpliament constatat (Benería, 1981, Carrasquer i Torns, 2007) que la desigual distribució del treball domèstic i reproductiu entre homes i dones al si de les llars penalitza les dones al mercat laboral. Com a conseqüència, el sistema de protecció pública, que es basa fortament en les aportacions dels individus en forma de cotitzacions, reproduceix els biaixos que ja hi ha en l'entrada i participació al mercat laboral. Malgrat tot, cap esperar que aquestes diferències no s'expressin de la mateixa manera al llarg del cicle vital ni entre les persones de diferent estatus socio-econòmic.

La informació de la renda és un indicador clau a l'hora de mesurar les desigualtats, però presenta tres grans dificultats a l'hora de mesurar les desigualtats de gènere:

En primer lloc, la informació de la renda s'acostuma a fer servir de manera agregada entre tots els membres de la llar, ja que es tracta d'una economia d'escala. Aquest tractament s'adapta bé a un anàlisi on es comparen les rendes en funció del territori, però suposa un problema a l'hora d'analitzar les desigualtats en els ingressos d'homes i dones, ja que s'invisibilitzen les diferències entre els membres de la llar.

En segon lloc, les alternatives metodològiques al tractament agregat de les dades a nivell de llar, com per exemple el tractament de les rendes individuals sota el supòsit d'autonomia (Valls Fonayet i Belzunegui Eraso, 2017), exigeixen tenir en compte que les decisions de les dones sobre la seva participació al mercat laboral prenen sentit al considerar el càlcul del cost d'oportunitat que es fa entre el conjunt de la llar. Per tant, els indicadors individuals han d'interpretar-se amb aquesta cautela, i considerar-se com informacions parcials.

Per últim, les desigualtats no es manifesten exclusivament com a desigualtats de rendes. Les rendes són capaces de recollir la dimensió econòmica i per extensió la laboral en les desigualtats. Altres dimensions com la privació material o social requereixen de diferents indicadors, que alhora permetran adoptar una perspectiva més completa sobre el fenomen de la desigualtat.

En aquest document es presenta un resum sintètic de les anàlisis realitzades a partir de dades de les rendes procedents de registres administratius. S'ha posat el focus en les diferències entre les llars, entre els sexes, i entre els grans barris a la ciutat. Les anàlisis realitzades combinen un seguit d'indicadors de renda, incloent les rendes de les llars, els ingressos equivalents, les rendes dels individus, i els components de les rendes. L'objectiu de les anàlisis realitzades recau tant en entendre les diferències i desigualtats entre els sexes com entre les pròpies dones de característiques diferents.

L'exposició s'organitza de la següent manera: en primer lloc, es fa una anàlisi de la distribució de les rendes de les llars a Barcelona i als seus barris, comparant l'efecte de les diferents estructures de les llars i el risc de pobresa d'aquestes. En segon lloc, s'analitzen les rendes dels individus en funció de la procedència dels ingressos (contemplant les rendes del treball, les transferències socials, i les rendes procedents del capital mobiliari, immobiliari i béns patrimonials). Es comparen aquestes fonts d'ingressos entre homes i dones i entre residents als diferents barris de la ciutat. En tercer lloc es fa una anàlisi simultània de les desigualtats en la distribució de les rendes en funció del sexe i del barri. En darrer lloc, es revisen els ítems de privació material i social. Les anàlisis de rendes es basen en les dades per Barcelona de l'Agència Tributària l'any 2015. Les anàlisis de la privació material i social es basen en dades de les Estadístiques Metropolitanes de Condicions de vida (2016-2017).

INTRODUCCIÓ – MESURES D'INGRESSOS

Taula 0.1: Distribució dels ingressos equivalents segons sexe (Euros anuals). Total població. Barcelona.

Sexe	mitjana	mediana	< 10.928,96€
Dona	22.512,0	18.029,2	25,2%
Home	23.260,7	18.417,8	25,3%
Total	22.864,6	18.214,9	25,3%

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). *Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona*. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

La mesura dels ingressos equivalents és la més adient per fer comparacions entre llars i entre individus residents en llars de diferents característiques, ja que pren en compte la seva composició i el fet que els recursos i les despeses es comparteixen entre els seus membres.

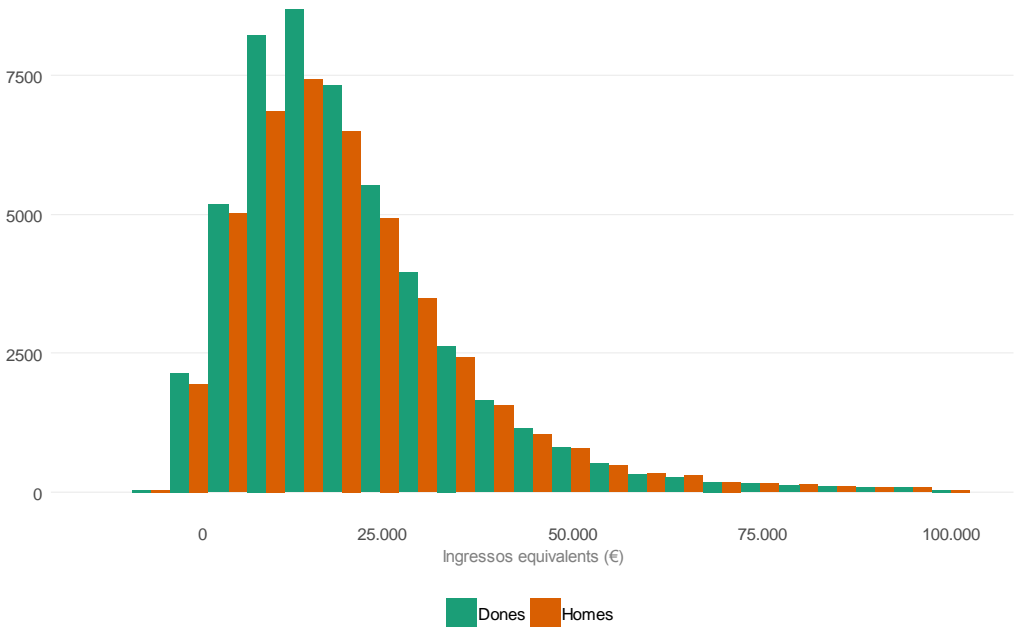
A efectes d'analitzar les diferències en funció del sexe, els valors mitjans i medians són similars, com cap esperar per una mesura agregada a nivell de llar.

Gràficament, s'aprecia certa concentració de dones en els valors més baixos de la distribució, que respondria a dones de rendes baixes que no conviuen amb homes, per exemple, dones grans en llars unipersonals.

La principal conclusió que es pot extreure és que si bé aquesta mesura resulta útil per establir comparacions a nivell de llars, resulta inapropiada per avaluar diferències i desigualtats de gènere, motiu pel qual al llarg del document es faran servir mesures complementàries com els ingressos individuals i els components de la renda, que es presenten a continuació.

Els ingressos equivalents prenen en compte les economies d'escala dins les llars, però no permeten avaluar les diferències entre els seus membres

Figura 0.1: Distribució dels ingressos equivalents segons sexe (Euros anuals). Ingressos a l'interval [-10.000 , 100.000]*. Total població. Barcelona, 2015.

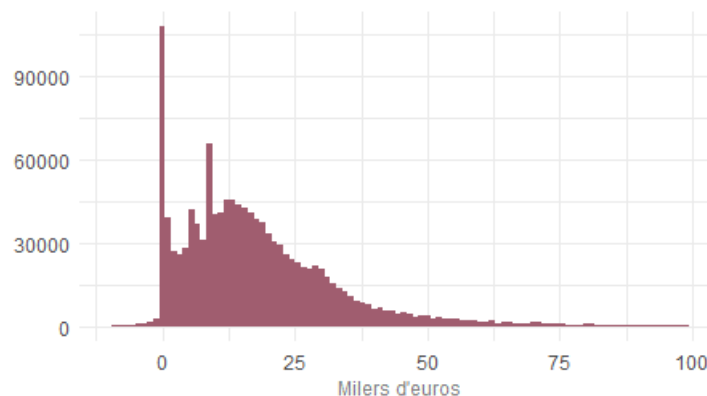

* Les cues de la distribució són molt extenses. El gràfic es trunca per poder visualitzar degudament el gruix de les dades.

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). *Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona*. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

INTRODUCCIÓ – MESURES D'INGRESSOS

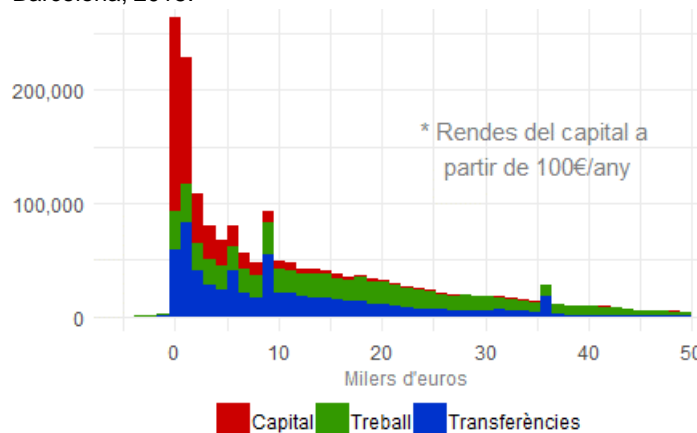
Figura 0.2: Distribució de les rendes individuals. Rendes en milers d'euros anuals a l'interval [-10 , 100]*. Total població. Barcelona, 2015.

* Les cues de la distribució són molt extenses. El gràfic es trunca per poder visualitzar degudament el gruix de les dades.

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

Figura 0.3: Distribució de les rendes individuals segons el component de referència. Rendes diferents a 0, en milers d'euros anuals, a l'interval [-10, 50]*. Total població. Barcelona, 2015.

Taula 0.2: Composició mitjana de les rendes dels individus (percentatge). Total població. Barcelona, 2015.

Component	%
Treball	62,1
Transferències socials	23,9
Capital	13,9
Total	100,0

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

Els ingressos individuals permeten analitzar les rendes generades individualment per qualsevol font, per cada persona de 18 i més anys. Es farà servir aquesta mesura per veure diferències en la magnitud dels ingressos entre els individus. Els components de les rendes permeten comparar la procedència dels ingressos de les persones en funció de si s'han generat com a ingressos del treball, com a transferències socials o com a rendes del capital. També es pot computar a nivell agregat de llar. Aquesta mesura es fa servir per entendre millor en quins àmbits es generen o es reproduïxen les desigualtats en l'accés a les rendes entre els diferents perfils de persones.

Transferències socials

- Jubilació
- Atur
- Atur exemptes
- Altres exemptes

Rendes del treball

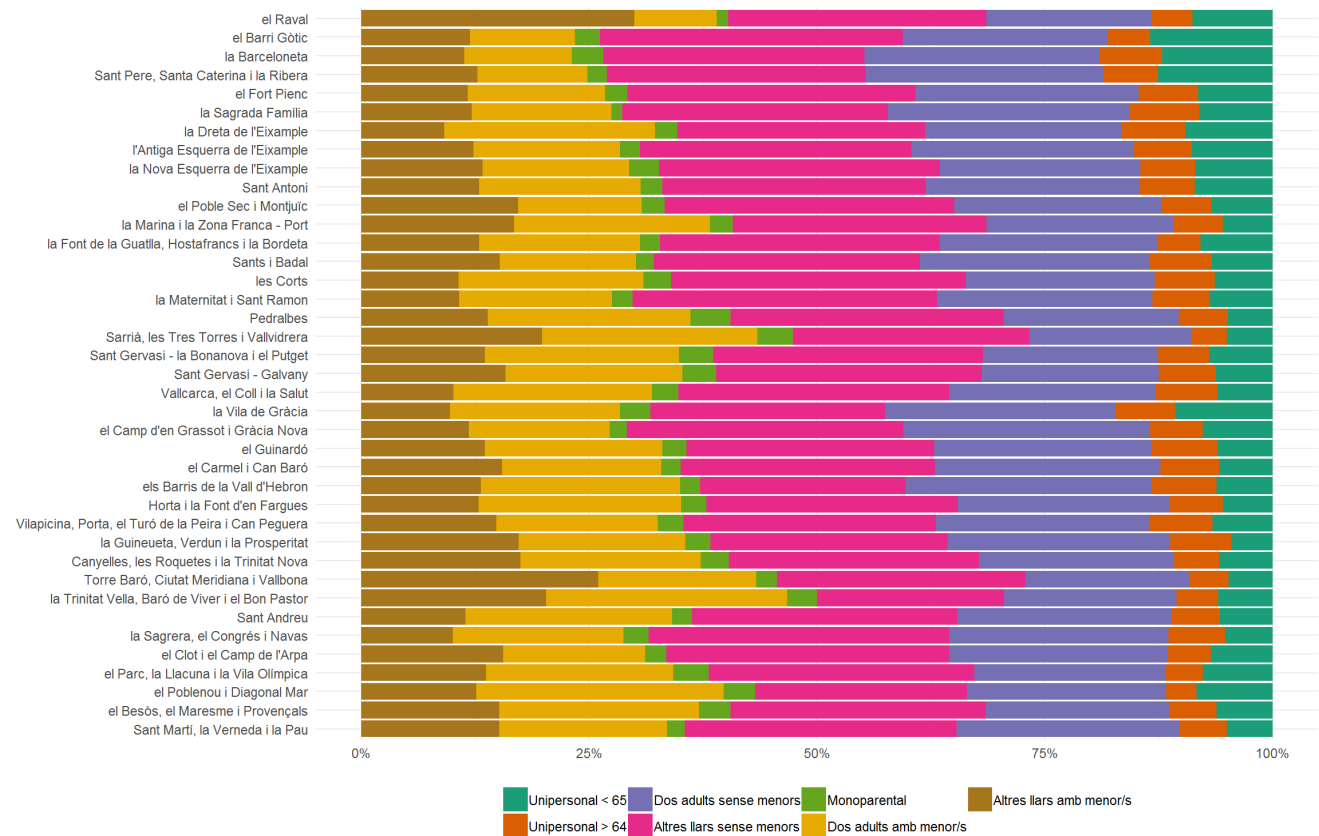
- Salaris
- Rendes mixtes
- Aportacions
- Indemnitzacions
- Treball a l'estranger

Rendes del capital

- Mobiliari
- Arrendament immobles
- Guanyos patrimonials

1. 1. COMPOSICIÓ DE LES LLARS

Figura 1.1: Composició de les llars segons gran barri (percentatge). Total població. Barcelona, 2015

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). *Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona*. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

Taula 1.1: Tipus de llars i proporció de dones de 18 i més anys (percentatge). Barcelona, 2015.

Tipus de llar	Freq.	Dones 18+
Unipersonal < 65	7,0	50
Unipersonal > 64	5,9	76
Dos adults sense menors	22,9	53
Altres llars sense menors	28,8	50
Monoparental	2,7	84
Dos adults amb menor/s	18,6	52
Altres llars amb menor/s	14,2	47

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). *Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona*. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

Les dones estan sobre-representades en dos tipus de llars que, si bé numèricament són minoritaris, tenen un interès especial en estar afectades per diferents tipus de vulnerabilitat social i econòmica: les llars monoparentals i les unipersonals de 65 i més anys.

Les llars amb menors i més de dos adults, on tendeix a haver-hi menys dones (47%) d'allò esperat (54%) són més freqüents en els grans barris que pateixen major vulnerabilitat econòmica (Torre Baró, Ciutat Meridiana i Vallbona, el Raval, Trinitat Vella, Baró de Viver i el Bon Pastor, i les Marines). En aquest grup també s'hi podria comptar, d'altra banda, a Sarrià i St. Gervasi.

Els grans barris on hi ha més llars unipersonals de població menor de 65 anys són el Gòtic, Barceloneta, St. Pere, St. Caterina i la Ribera, Gràcia Nova, St. Antoni i els barris de l'Eixample. Un tret comú entre aquests barris és certa tendència a la gentrificació. Les llars de dos adults amb menors són menys freqüents en aquests grans barris.

1.2. INGRESSOS EQUIVALENTS SEGONS TIPUS DE LLARS

Figura 1.2: Mediana dels ingressos equivalents segons tipus de llar i gran barri (Euros anuals). Total població. Barcelona, 2015.

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). *Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona*. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

En 1 de cada 3 grans barris, el 50% o més de les llars monoparentals tenen uns ingressos per sota del llindar de risc a la pobresa. Es pren com a punt de referència aquest tipus de llars.

El gruix de les llars sota risc de pobresa als diferents barris són llars amb menors. Només al barri del Raval s'observa que el 50% de les "Altres llars sense menors" tenen ingressos per sota del llindar de risc a la pobresa.

En contrast, en tots els grans barris, el 50% o més de les llars unipersonals de majors de 64 anys tenen uns ingressos equivalents per sobre del llindar de risc a la pobresa.

Taula 1.2: Ingressos equivalents segons tipus de llar (Euros anuals). Total població. Barcelona, 2015.

Tipus de llar	mediana
Unipersonal < 65	18.930,4
Unipersonal > 64	16.170,2
Dos adults sense menors	19.779,3
Altres llars sense menors	19.404,7
Monoparental	13.269,0
Dos adults amb menor/s	20.719,7
Altres llars amb menor/s	12.972,4

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). *Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona*. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

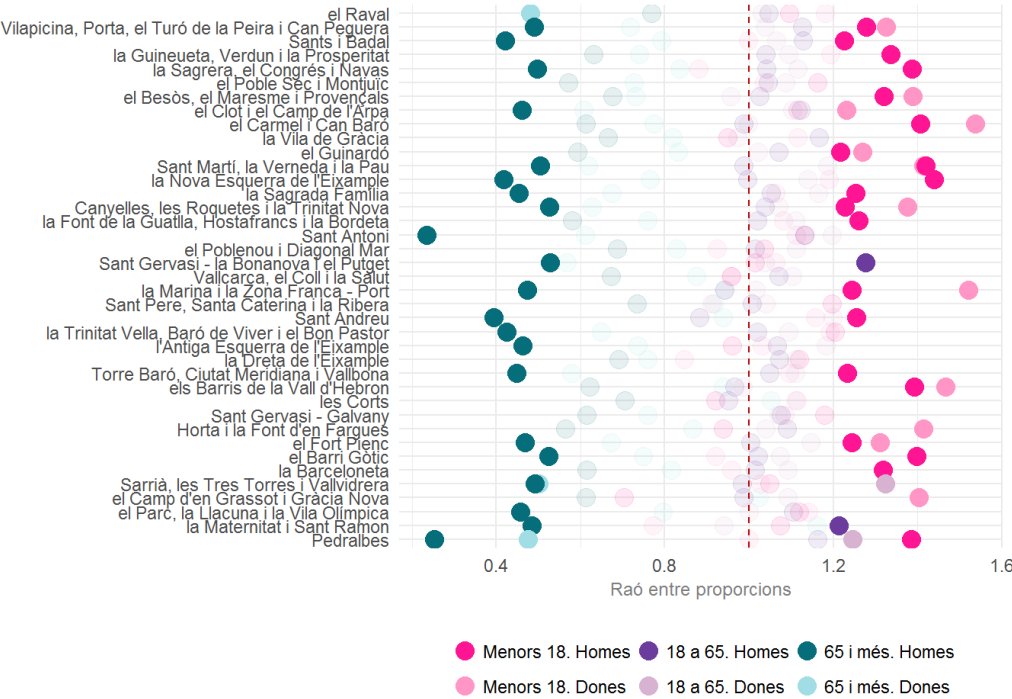
En conjunt, el tipus de llar amb uns ingressos medians més elevats és la de dos adults amb menors. Però les diferències entre barris són molt acusades.

Els ingressos equivalents medians d'una llar monoparental a Sant Gervasi-Galvany són equiparables als de les llars de dos adults amb menors a Vall d'Hebron.

1.3. RISC DE POBRESA

La població infantil està sobre-representada entre els qui pateixen risc de pobresa en 2 de cada 3 grans barris

Figura 1.3: Diferències en l'afectació del risc de pobresa segons sexe, edat i gran barri (raó). Total població. Barcelona, 2015.

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

El gràfic representa la raó entre la proporció de població sota risc de pobresa en un gran barri d'acord amb un perfil de sexe i edat (afectats), sobre la proporció de la població que aquest perfil representa dins del gran barri (disponibilitat). Com a tal, el gràfic permet veure, barri a barri, en quina mesura la distribució de la pobresa depèn dels factors del sexe i l'edat.

Taula 1.3: Risc de pobresa segons tipus de llar (percentatge). Total població. Barcelona, 2015 .

Tipus de llars	%	Població afectada
Unipersonal < 65	26,5	26.875,7
Unipersonal > 64	25,3	23.050,1
Dos adults sense menors	17,0	60.238,8
Altres llars sense menors	21,2	94.852,6
Monoparental	41,4	16.742,2
Dos adults amb menor/s	21,9	63.213,6
Altres llars amb menor/s	41,9	92.870,8
TOTAL	24,4	377.843,9

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

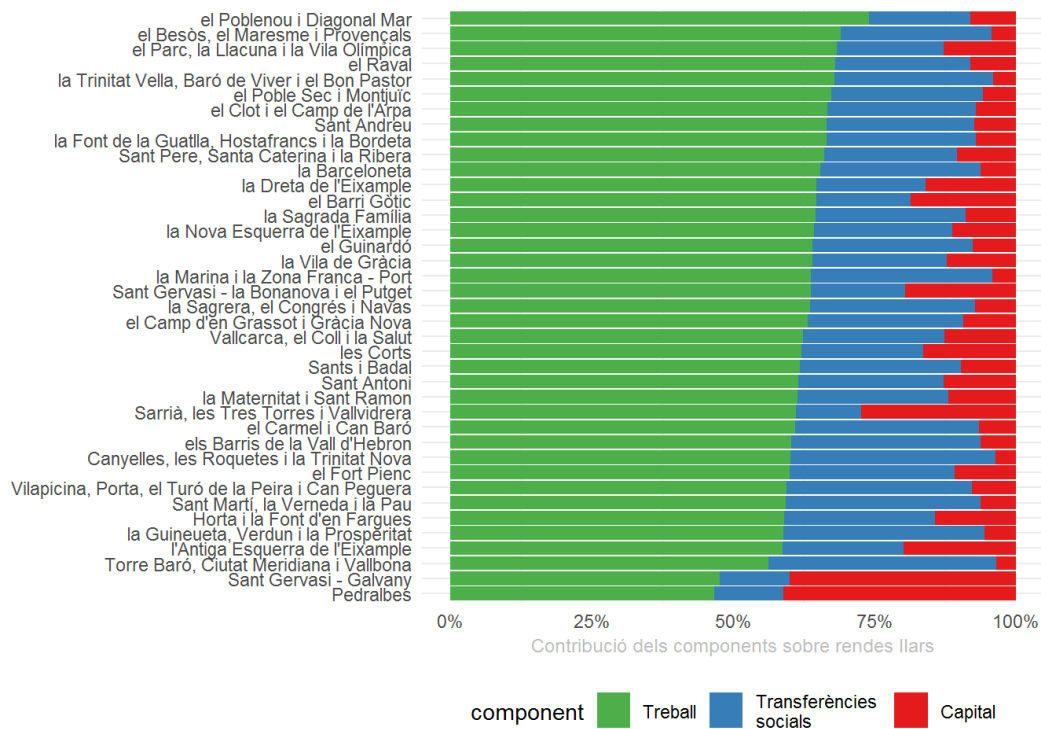
El valor 1 es pot interpretar com la línia de base de la independència: el perfil en qüestió està afectat per la pobresa en proporció directa a la seva freqüència o disponibilitat. Els valors per sota de 1 assenyalen que el perfil demogràfic en qüestió està afectat pel risc de pobresa en menor mesura del que cabria esperar. Els valors per sobre de 1, al contrari, assenyalen que el perfil està afectat pel risc de pobresa en major mesura del que li tocava, prenent com a referència la mera disponibilitat. Els punts dins del rang [0,5 – 1,2] s'han difuminat per facilitar la lectura dels casos més extrems.

La primera i més directa conclusió és que tant l'edat com el sexe tenen una influència directa en com es distribueix la pobresa a la majoria de barris. La Vila de Gràcia, el Poble Nou i Diagonal Mar, el Poble Sec i Montjuïc, les Corts, Sant Gervasi – Galvany es comptarien entre els barris on l'efecte del sexe i l'edat són menys forts sobre la distribució de la pobresa.

En la majoria de grans barris, el grup dels homes majors de 64 anys està afectat pel risc de pobresa sistemàticament per sota del que es correspondria en una distribució del risc de pobresa independent del sexe i l'edat.

1.4. COMPONENTS DE LES RENDES DE LES LLARS

Figura 1.4: Composició de les rendes de les llars segons gran barri (percentatge). Total població. Barcelona, 2015.

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

Taula 1.4: Composició de les rendes de les llars (percentatge). Total població. Barcelona, 2015.

Component	%
Treball	62,1
Transferències socials	23,9
Capital	13,9
Total	100,0

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

Taula 1.5: Comparació sobre la contribució del component de transferències socials. Grans barris seleccionats. Barcelona, 2015.

Mínim: Sarrià, les Tres Torres i Vallvidrera

Proporció transferències socials	11,5 %
Suma total transferències socials al GB	207.811.317 €
Euros per persona i any	4.480

Màxim: Torre Baró, Ciutat Meridiana i Vallbona

Proporció transferències socials	40,3 %
Suma total transferències socials al GB	47.774.074 €
Euros per persona i any	3.454

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

2.1. DISTRIBUCIÓ DELS INGRESSOS INDIVIDUALS

1,5 dones per cada home (de 18 i més anys)
amb uns ingressos anuals individuals
inferiors al llindar IRSC (7.968 €/any)

Les rendes individuals (RD) permeten sortejar la insensibilitat respecte a les diferències entre els sexes que imposa la mesura dels ingressos equivalents. Però cal guardar en ment que les decisions de les persones com ara la participació o no en el mercat laboral, es prenen dins el context de l'economia familiar.

Els ingressos mitjans generats individualment, per homes i dones tenen una distància del 17,5%. La desviació estàndard dels homes pràcticament triplica el seu valor mitjà, suggerint que els valors atípicament elevats es corresponen principalment a ingressos d'homes.

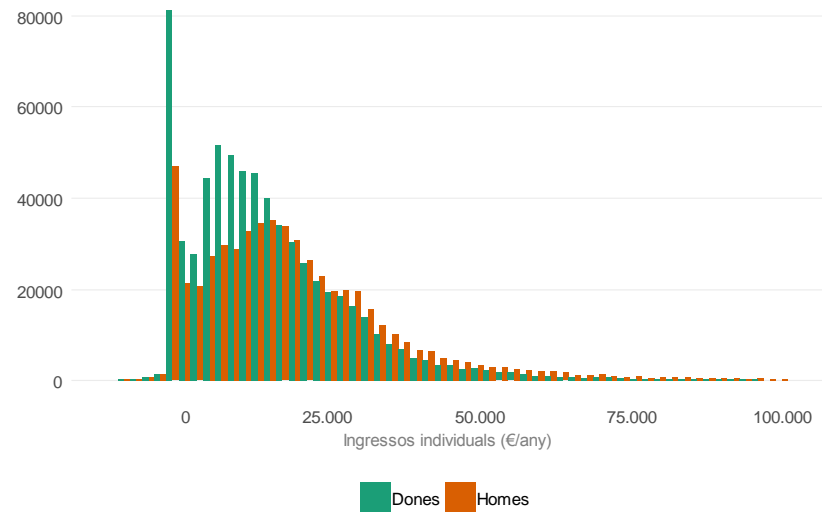
El gràfic mostra els ingressos individuals (fins a 100 mil € anuals) només per la població adulta en edat laboral (18 a 64 anys). A l'interval de 0 a 15 mil, les rendes més baixes, hi ha una presència femenina més elevada. En el segon segment, de 20 a 30 mil, tendeix a igualar-se la freqüència entre els dos sexes. A partir dels 35 mil i al llarg de tota la cua a la dreta (amb valors màxims per sobre dels 6 milions d'euros) hi ha una presència majoritària d'homes en tota la seva extensió.

Taula 2.1: Distribució dels ingressos individuals (totes les fonts) segons sexe (Euros). Població de 18 i més anys. Barcelona, 2015.

Sexe	N	mitjana	mediana	desv. tip.
Dona	738.462,9	16.930,5	13.011,7	27.315,8
Home	641.608,9	23.360,0	17.244,5	64.130,2
Total	1.380.071,8	19.891,4	14.870,9	48.028,5

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

Figura 2.1: Distribució dels ingressos individuals segons sexe (Euros anuals). Ingressos a l'interval [-10.000, 100.000]*. Població de 18 a 64 anys. Barcelona, 2015.

* Les cues de la distribució són molt extenses. El gràfic es trunca per poder visualitzar degudament el gruix de les dades.

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

2.2. DISTRIBUCIÓ DELS INGRESSOS DEL TREBALL

0,73 euros guanyats per les dones per cada euro guanyat pels homes

En l'anàlisi de les rendes del treball només s'inclouen les persones que tenen uns ingressos per treball diferents a 0.

Al gràfic s'observa com les dones són majoritàries en els trams més baixos d'ingressos del treball; la freqüència d'homes i dones s'equipara aproximadament a partir dels 20 mil, i els homes passen a ser més freqüents en tots els trams a partir dels 40 mil € anuals, el que es podria interpretar en termes de *sostre de vidre*.

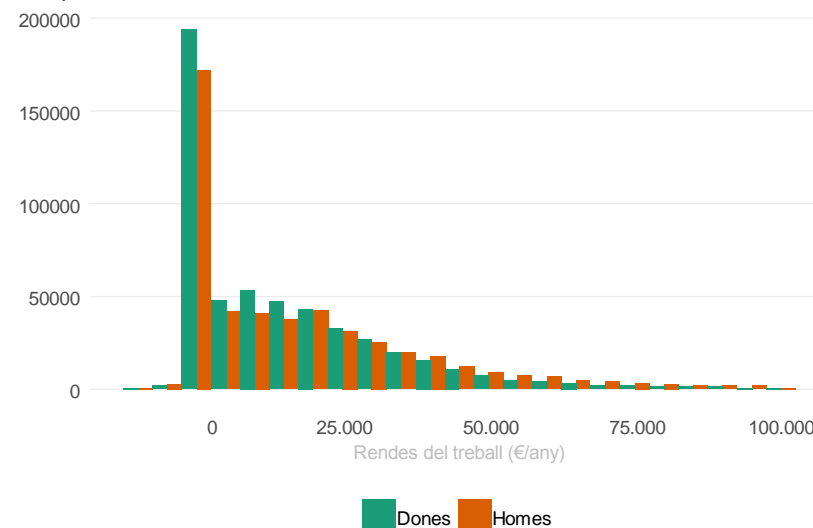
La diferència absoluta entre les rendes del treball mitjanes d'homes i dones és de 5.620 € anuals. La raó és de 1,37 euros guanyats pels homes per cada euro guanyat per les dones. Prenent com a referència el treball a jornada completa durant tot l'any, això equivaldria a considerar que, en mitjana, les dones van treballar "gratuïtament" a partir del 23 de Setembre de 2015.

Taula 2.2: Distribució dels ingressos del treball (individuals) segons sexe (Euros). Població de 18 a 64 anys. Barcelona, 2015.

Sexe	N	mitjana	mediana	desv. tip.
Dona	520.495,1	15.156,9	9.119,0	21.883,5
Home	496.020,3	20.777,1	11.308,4	42.334,6
Total	1.016.515,3	17.899,4	9.871,9	33.580,2

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

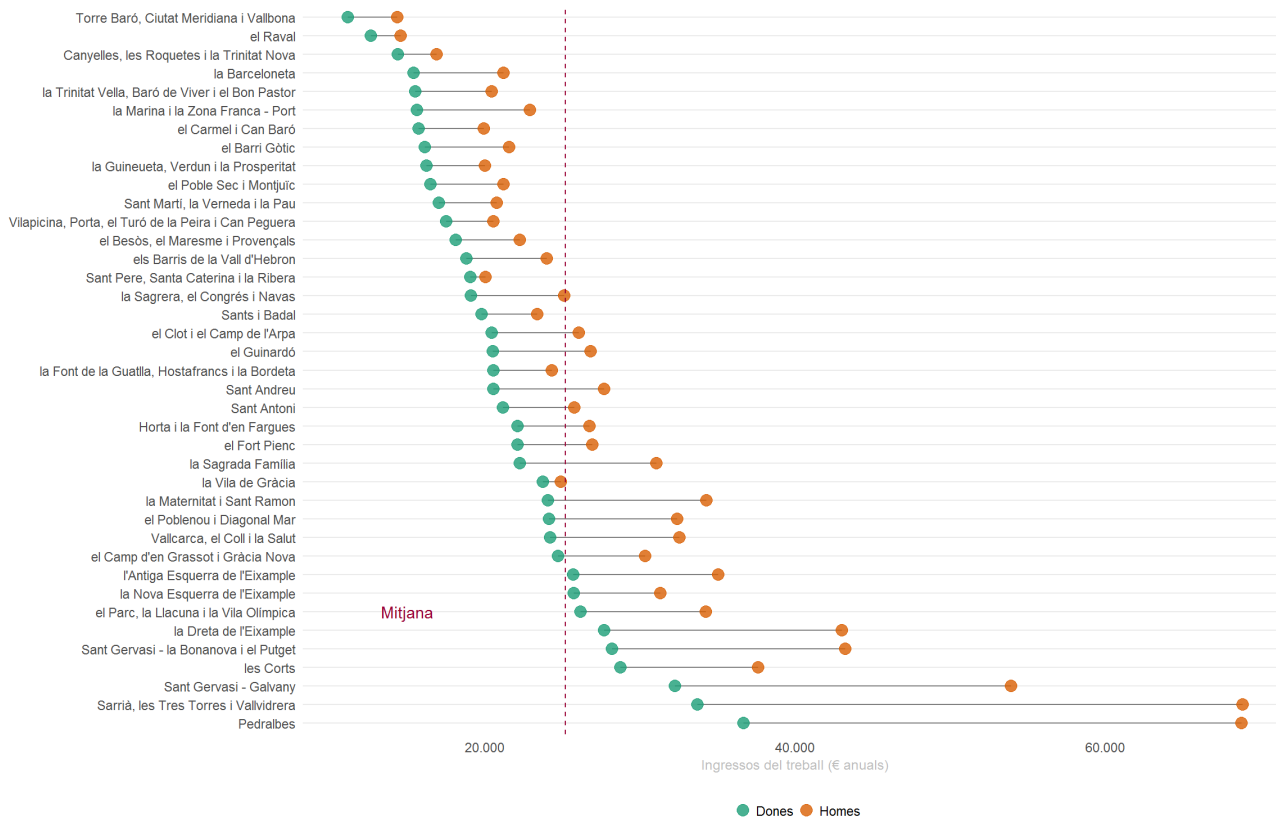
Figura 2.2: Distribució dels ingressos del treball (individuals) segons sexe (Euros anuals). Ingressos diferents a 0 a l'interval [-10.000, 100.000]*. Població de 18 a 64 anys. Barcelona, 2015.

* Les cues de la distribució són molt extenses. El gràfic es trunca per poder visualitzar degudament el gruix de les dades.

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

Figura 2.3: Diferències entre homes i dones en les rendes mitjanes del treball segons gran barri. Rendes del treball diferents de 0. Població de 18 a 64 anys. Barcelona, 2015.

Les rendes del treball mitjanes d'una dona al Parc, la Llacuna i la Vila Olímpica equivalen a les d'un home al Clot i el Camp de l'Arpa

Només a dos grans barris (St. Pere, Sta. Caterina i la Ribera i la Vila de Gràcia) la raó entre el sou mitjà dels homes i les dones és 1. Els grans barris on la distància entre el sou mitjà d'homes i dones és més reduïda tendeixen a tenir sous per sota de la mitjana al conjunt de la ciutat. La bretxa s'eixampla en els barris més benestants.

Als barris de Sarrià, les Tres Torres i Vallvidrera es troba la diferència més gran, on la raó entre el salari mitjà d'homes i dones és de 2,04.

En un 74% dels grans barris, el salari mitjà de les dones està per sota de la mitjana a la ciutat.

Els barris més afectats per la gentrificació (Gràcia, Gòtic, Barceloneta, Poble Sec, St. Pere) tendeixen a tenir distàncies més petites entre homes i dones en les rendes del treball.

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). *Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona*. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

2.3. DISTRIBUCIÓ DE LES TRANSFERÈNCIES SOCIALS

En mitjana, les deduccions fiscals per maternitat representen 966€ anuals.

El sistema de protecció social és fortament dependent de la participació de les persones en el mercat laboral. Com a conseqüència, la distribució de les rendes obtingudes per la via de les transferències socials tendeixen a reproduir pautes en certa mesura similars a les observades per les rendes del treball, amb una major freqüència de les dones en els segments inferiors, i una majoria d'homes a mida que augmenten els imports.

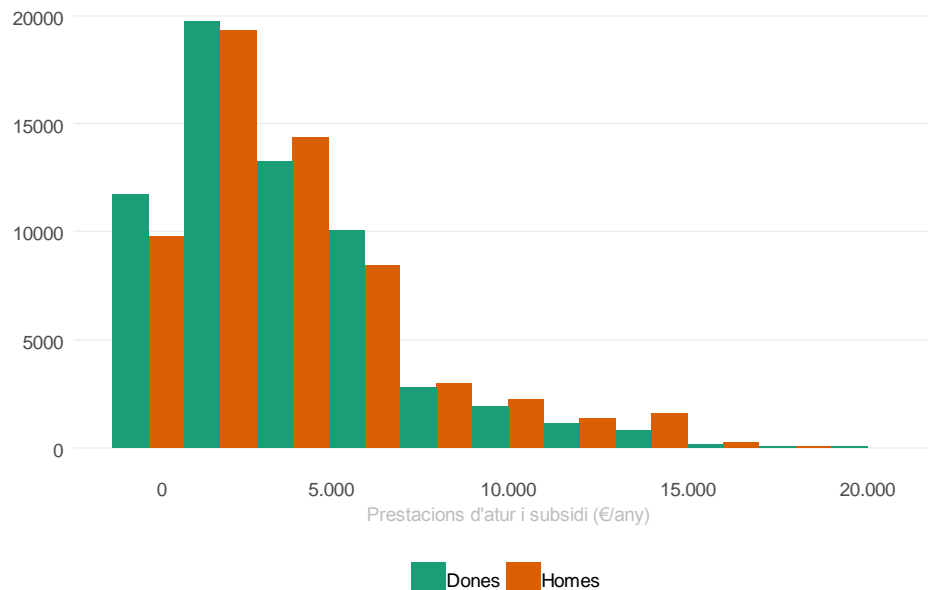
La diferència relativa en les prestacions percebudes per homes i dones és més gran dins del grup heterogeni d'*altres transferències exemptes*, on s'hi inclouen els ítems de prestacions per incapacitat, dependència, prestacions familiars, beques, deduccions per mares treballadores i deduccions per persones dependent a càrrec.

Taula 2.3: Valor mitjà de les transferències socials segons sexe. Població de 18 i més anys. Barcelona, 2015.

Sexe	Jubilació i pre-jubilació	Atur i subsidi	Altres (exemptes)
Dones	13.438,5	3.580,4	3.537,2
Homes	19.449,7	3.848,8	5.326,5
Total	16.056,5	3.713,1	4.284,3

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). *Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona*. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

Figura 2.4: Distribució de les transferències d'atur segons sexe (Euros anuals). Transferències diferents de 0a l'interval [-5.000 , 20.000]*. Població de 18 a 64 anys. Barcelona, 2015.

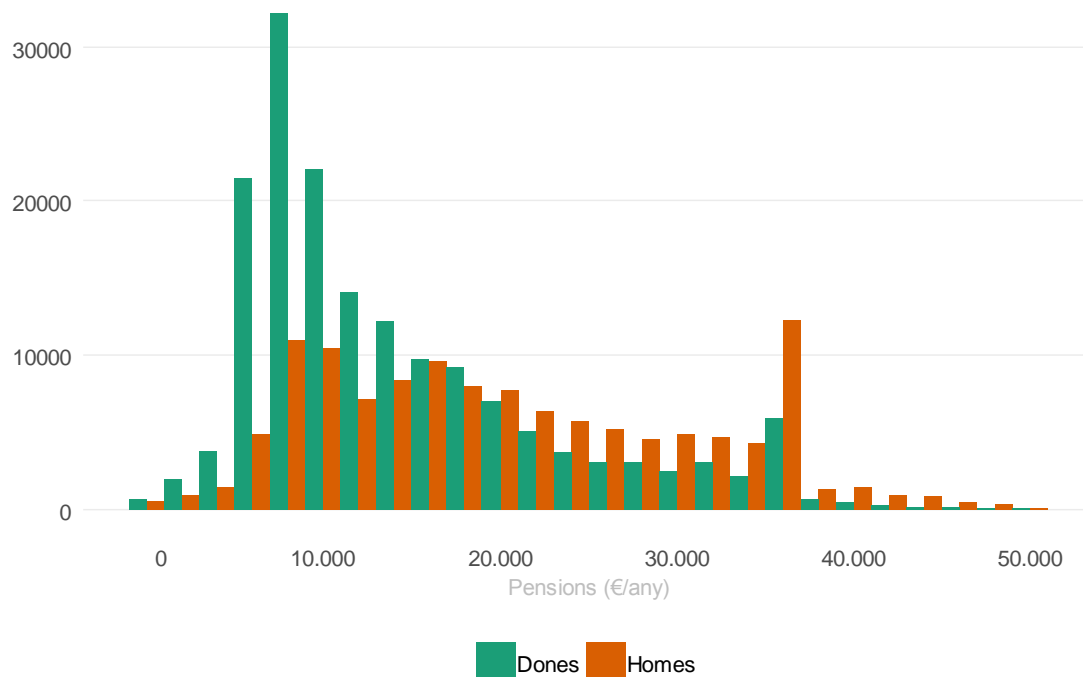

* Les cues de la distribució són molt extenses. El gràfic es trunca per poder visualitzar degudament el gruix de les dades.

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). *Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona*. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

1 de cada 2 dones i 1 de cada 4 homes
majors de 64 anys cobra una pensió inferior a
11.850€/anuals (846€/mes)

Figura 2.5: Distribució de les pensions segons sexe (Euros anuals). Transferències a l'interval (0,1 , 50.000]*. Població de 65 i més anys. Barcelona, 2015.

* Les cues de la distribució són molt extenses. El gràfic es trunca per poder visualitzar degudament el gruix de les dades.

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

Taula 2.4: Valor mitjà i mediana de les pensions segons sexe (Euros). Població de 65 i més anys. Barcelona.

Sexe	N	mitjana	mediana
Dona	10.168,0	14.919,8	11.849,3
Home	7.997,0	22.419,1	19.420,1
Total	18.165,0	18.207,7	14.811,7

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

Les dades mostren dues distribucions clarament diferents pel que fa a les pensions d'homes i dones.

El 50% de les dones majors de 64 anys reben pensions per sota dels 11.850€ anuals, que en 14 paques es correspondria amb 846 € mensuals. S'observa una forta concentració al voltant dels 7.500 € anuals, el que en 14 pagues es correspondria amb 535 € mensuals.

Entre els homes majors de 64 anys s'aprecia una distribució irregular, amb la mediana en 19.400 € anuals, que en 14 pagues es correspondria amb 1,386 € mensuals) i la moda sobre els 38.000 € anuals (en 14 pagues, 2,714 € mensuals).

2.3. DISTRIBUCIÓ DE LES PENSIONS

Figura 2.6: Distància entre la pensió mitjana d'homes i dones, segons gran barri. Ingressos per pensions diferents de 0. Població de 65 i més anys. Barcelona, 2015.

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). *Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona*. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

Només 3 grans barris tenen una pensió mitjana per les dones per sobre dels 17.900€/any (valor mitjà a la ciutat).

Hi ha 5 grans barris (13%) on la pensió mitjana dels homes està per sota de la mitjana de la ciutat. Hi ha 36 grans barris (92%) on la pensió mitjana de les dones està per sota de la mitjana de la ciutat.

La pensió mitjana de les dones a Sarrià, les Tres Torres i Vallvidrera equival a la pensió mitjana dels homes a Trinitat Vella, Baró de Viver i Bon Pastor.

La raó més petita entre les pensions d'homes i dones es troba al barri del Raval (1,1) i la més elevada a la Maternitat i St. Ramón (1,9).

2.4. RENDES INDIVIDUALS SOBRE RENDES DE LA LLAR

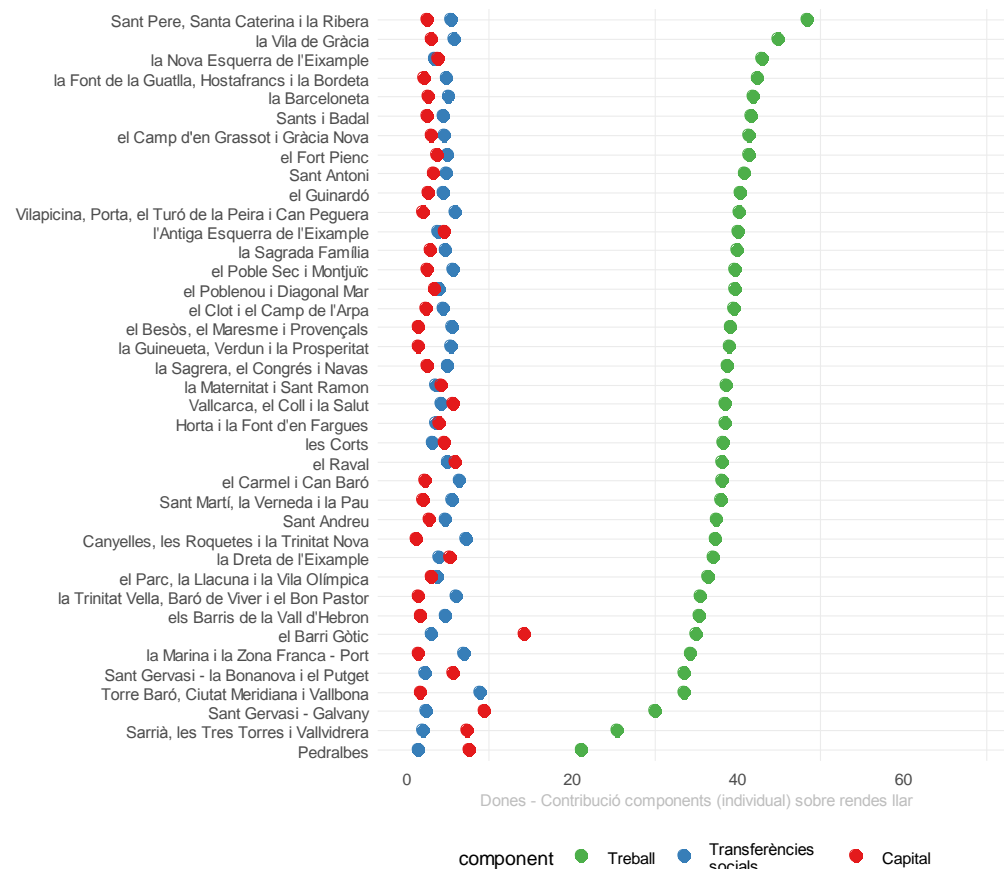
Els ingressos pel treball de les dones representen aproximadament el 40% dels ingressos de les llars; els dels homes el 50%

El gràfic sintetitza, mitjançant els punts en colors, el pes relatiu de cada component d'ingressos sobre el total dels ingressos de les llars, per cada gran barri. Es presenten dos gràfics, en aquesta pàgina per les dones, i a la pàgina següent pels homes.

Exemple de lectura: a St. Gervasi-Galvany, les rendes del treball de les dones (de 18 a 64 anys) representen aproximadament un 30% dels ingressos de les llars (on hi viuen dones en aquesta franja d'edat). Pels homes (gràfic a la pàgina següent), aquest percentatge frega el 50%.

La fracció que representen les rendes del treball de les dones sobre els ingressos de les llars es mou entre el 21,1% a Pedralbes i el 48,4 a St. Pere, Sta. Caterina i la Ribera.

Figura 2.7 (A): Contribució dels components de la renda individuals sobre la renda de la llar, segons gran barri. (percentatge). Dones de 18 a 64 anys. Barcelona, 2015.

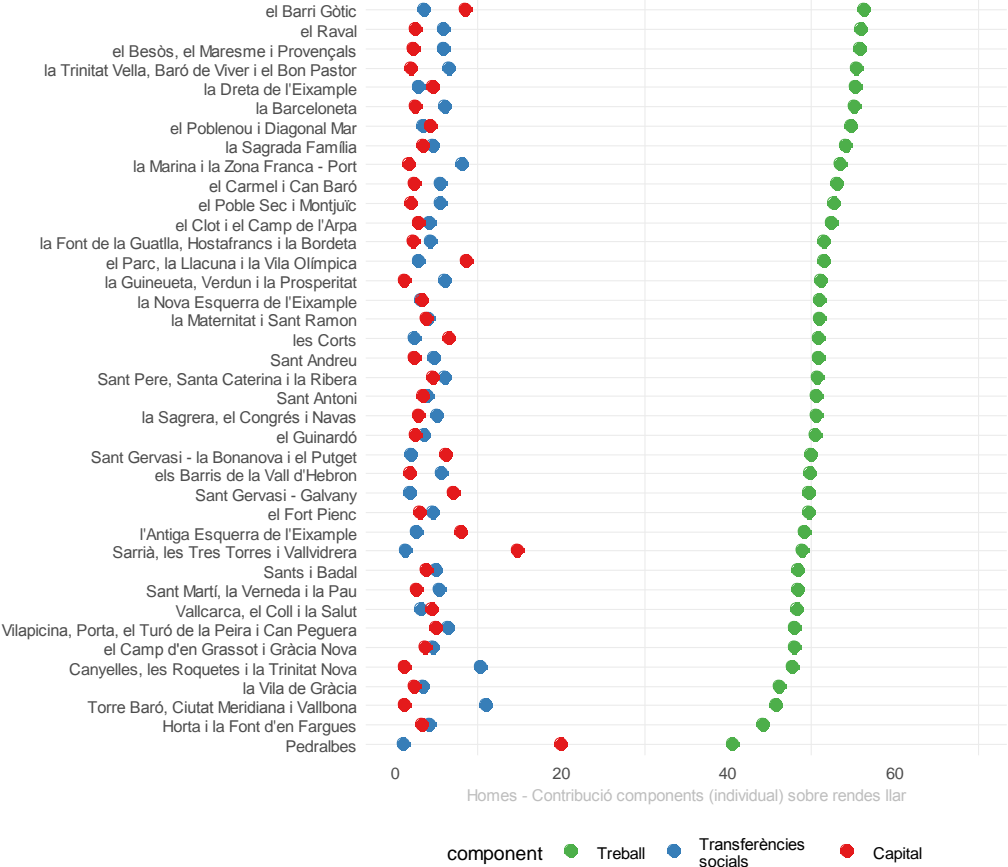
Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

En conjunt, s'observa que la contribució de les rendes del treball de les dones a l'economia de les llars està al voltant del 40% i la dels homes sobre el 50%.

En els barris on les rendes del capital tenen un pes major sobre les rendes de la llar, el treball de les dones representa contribucions més petites. Entre els homes, aquesta pauta només s'observa de manera clara al barri de Pedralbes, i en menor mesura, a Sarrià, les Tres Torres i Vallvidrera. El Barri Gòtic destaca per ser el lloc on les dones tenen la major proporció de rendes del capital (14,2%). Entre els homes està en quarta posició (8,5%), molt per darrere de Pedralbes (20,0%).

Entre els homes residents en barris on les rendes del treball masculines representen menys del 50% dels ingressos de les llars, la pauta més habitual és que les transferències socials constitueixin una part de les rendes més elevada que les rendes del capital (Torre Baró, Ciutat Meridiana i Vallbona, Canyelles, Les roquetes, Trinitat Nova), o que tots dos components siguin similarment baixos (Horta i la Font d'en Fargues, la Vila de Gràcia, el Camp d'en Grassot i Gràcia Nova, Vallcarca, el Coll i la Salut).

Figura 2.7 (B): Contribució dels components de la renda individuals sobre la renda de la llar segons gran barri (percentatge). Homes de 18 a 64 anys. Barcelona, 2017.

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

2.5. DEPENDÈNCIA ECONÒMICA

La mesura d'independència econòmica que es planteja és una proposta de mínims, basada exclusivament en criteris econòmics. A diferència d'operativitzacions precedents (per exemple, Sarensen, 2002), la proposta no es limita a la independència respecte a la figura del marit. Genera interès tant la dependència econòmica entre els sexes, com la intergeneracional.

La mesura es construeix com la proporció de població que no té uns ingressos individuals (per qualsevol font) per sobre el llindar de subsistència del IRSC (7.968 € / any), estant la llar fora del risc de pobresa. S'entén que no hi ha independència econòmica per ningú de la llar si aquesta es troba sota risc de pobresa.

La dependència econòmica afecta principalment a les dones majors de 64 anys. Aquest col·lectiu també està més afectat per la pobresa que el corresponent grup d'edat entre els homes. Sobre el conjunt de la ciutat, la dependència econòmica entre els homes de 65 i més anys és prou infreqüent, però s'observen algunes diferències entre els grans barris.

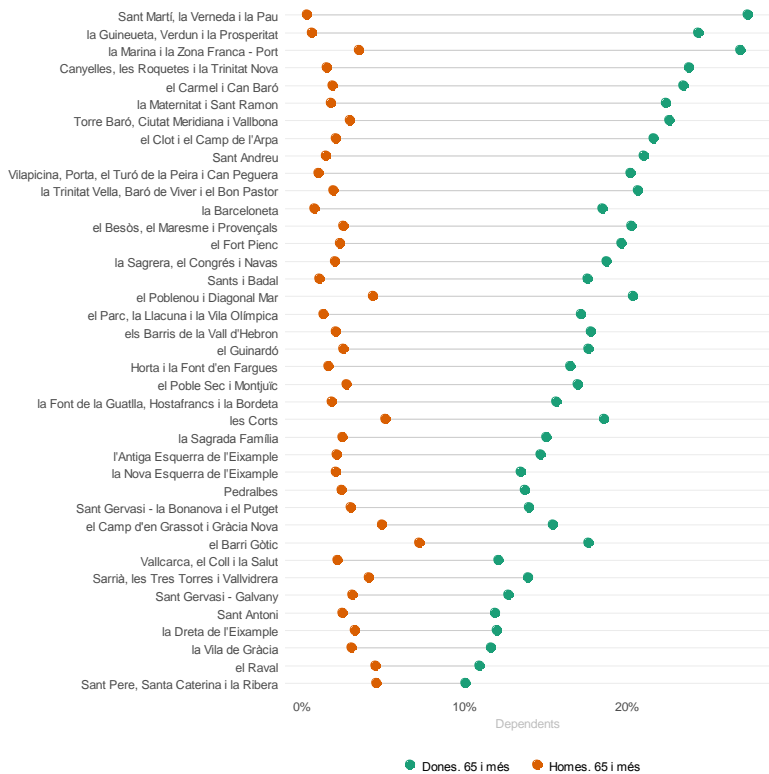
Taula: Dependència econòmica segons sexe i edat (percentatge). Població de 18 i més anys. Barcelona, 2015.

	18 a 64 anys		65 i més anys	
	Dones	Homes	Dones	Homes
Dependència	15,8	12,4	17,2	1,8
Independència	55,8	58,6	65,1	85,5
Pobresa	28,4	28,9	17,6	12,7

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). *Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona*. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

Entre el 10 i el 20% de les dones majors de 64 anys (fora de risc de pobresa) tenen dependència econòmica

Figura 2.8: Població amb dependència econòmica segons sexe (percentatge). Població de 65 i més anys. Barcelona, 2015.

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). *Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona*. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

3.1. DESIGUALTATS PER SEXE I ENTRE DONES

Dos mecanismes possibles pels barris a l'el·lipse groga: "igualtat per sota" i polarització dels perfils socials

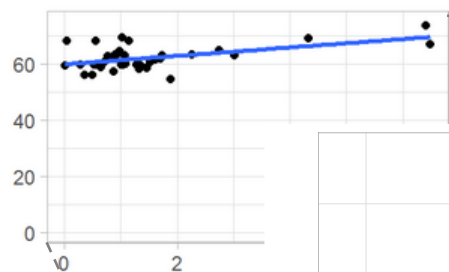
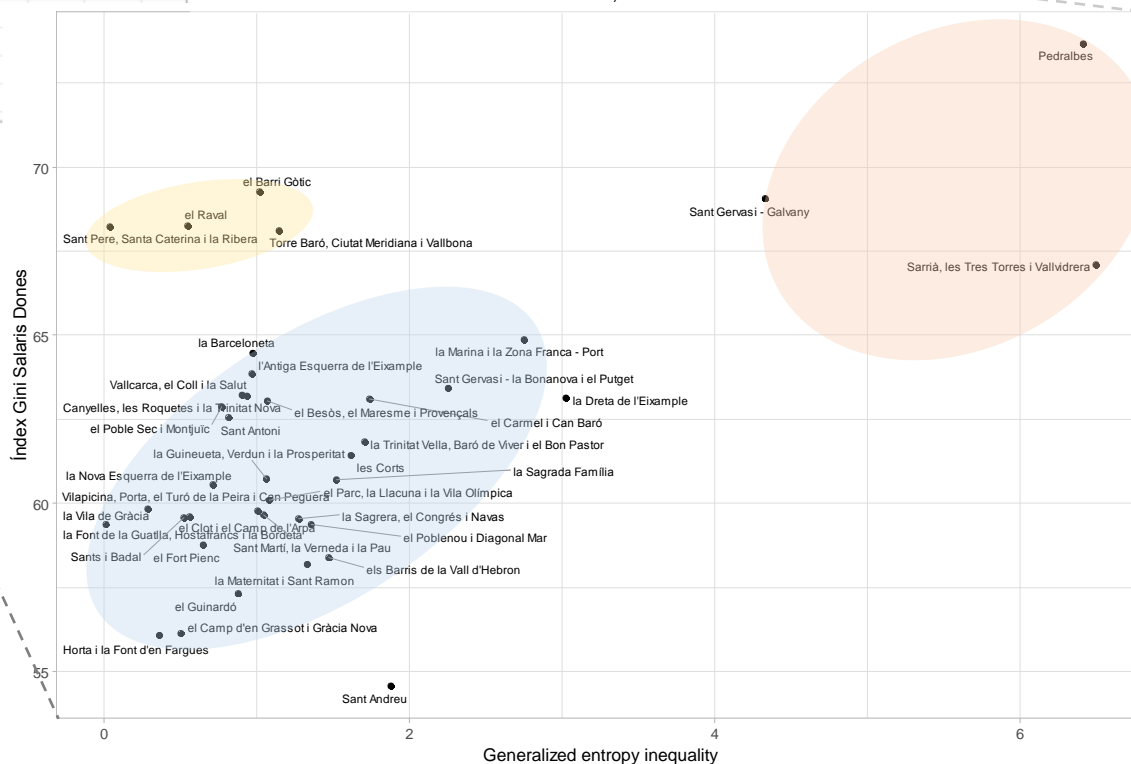

Figura 3.1: Desigualtats salarials entre homes i dones com a índex d'entropia (X) i desigualtats salarials entre dones com a índex de Gini (Y) segons gran barri. Població de 18 a 64 anys amb rendes del treball diferents de 0. Barcelona, 2015.

Font: Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). *Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona*. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.

S'ha vist en gràfics anteriors que les desigualtats salarials entre homes i dones augmenten en els barris més benestants, i s'escurcen en els barris amb rendes més baixes.

La distribució lineal del núvol de punts suggereix una associació entre les dues formes de desigualtat, de manera que a més desigualtat entre els sexes, majors són també les desigualtats entre les dones.

Dins de l'el·lipse groga s'hi troben quatre grans barris que plegats encapçalen el top 4 en la taxa de risc a la pobresa, i on hi ha una elevada desigualtat entre les dones, malgrat que la desigualtat entre els sexes es situa en l'extrem inferior. Aquest resultat pot ser el resultat de dos mecanismes: 1) un procés d'igualtat "per sota" entre els sexes, no pas per la millora de les condicions entre les dones, sinó per l'empitjorament generalitzat, o 2) una polarització dels perfils socials que hi resideixen, potser a rel de processos de gentrificació.

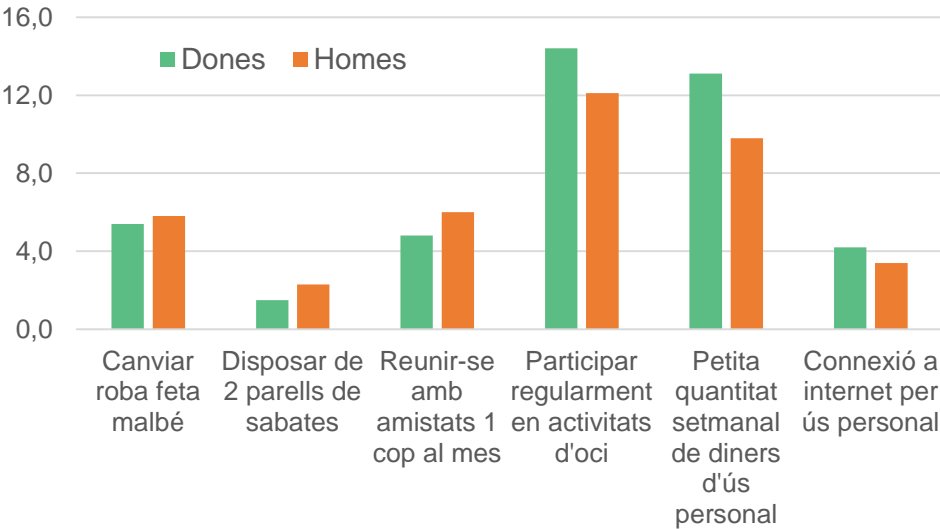
Pels grans barris a l'el·lipse vermella, l'elevada desigualtat entre les dones possiblement reflecteix desiguals nivells de participació al mercat laboral entre aquestes, o diferències de caràcter generacional.

Pels grans barris a l'el·lipse blava no s'aprecia una pauta específica.

4.1. PRIVACIÓ MATERIAL I SOCIAL

Les dones que resideixen en llars on hi viuen menors són les que pateixen major privació material i social

Figura: Proporció de població que pateix privació en diferents ítems de privació material i social segons sexe. Població de 16 i més anys. Barcelona.

Font: Elaboració pròpia a partir de IERMB, Estadístiques metropolitanes sobre condicions de vida, 2016-2017 (dades provisionals), a partir d'Idescat, Enquesta de condicions de vida, 2016 i 2017.

Taula: Taxa de privació material i social i intersecció amb risc de pobresa segons sexe. Població de 16 i més anys. Barcelona.

Sexe	Privació material i social	PMS i risc de pobresa
Dones	13,5	7,4
Homes	11,2	7,0
Total	12,4	7,2

Font: Elaboració pròpia a partir de IERMB, Estadístiques metropolitanes sobre condicions de vida, 2016-2017 (dades provisionals), a partir d'Idescat, Enquesta de condicions de vida, 2016 i 2017.

La taxa de privació material es calcula a nivell de llar pel que, com els ingressos equivalents, invisibilitza les desigualtats entre els seus membres. La taxa de privació material i social afegeix una sèrie d'ítems individuals per les persones de 16 i més anys. Es considera que una persona pateix privació material i social si està privada d'almenys 5 entre els 13 ítems.

A la figura es representen aquests ítems individuals. Només dos tenen una diferència superior a dos punts entre homes i dones: 1) Participar regularment en activitats d'oci tals com esports, cinema, concerts, etc., i 2) Gastar una petita quantitat de diners en un mateix cada setmana.

Malgrat que les diferències a aquest nivell són escasses, s'accentuen en comparar les privacions segons el tipus de llars. A les llars on hi resideixen menors, les dones, en major mesura que els homes es priven de les activitats d'oci (18,8% vs. 14,7%) i dels diners per despeses personals (19,8% vs. 11,8%).

CONCLUSIONS

Els resultats presentats permeten extreure una sèrie de conclusions sobre les diferències i desigualtats entre dones i homes i entre els residents als diferents grans barris de la ciutat. Al mateix temps, es poden extreure una sèrie de conclusions de caràcter més metodològic sobre les diferents mesures analitzades. A continuació es presenta una síntesi de tots aquests aspectes.

Les conclusions que es poden extreure en relació a les diferències de rendes entre homes i dones varien considerablement en funció de la mesura dels ingressos de referència. Amb la referència dels **ingressos equivalents**, que és la mesura estàndard a l'hora d'avaluar el risc de pobresa i la desigualtat, no s'observen grans diferències. Els resultats mesurats a partir d'ingressos equivalents suggereixen que els homes i les dones, que tendeixen a conviure conjuntament en llars, gaudeixen de recursos econòmics similars. Aquesta mesura parteix del supòsit que els diferents membres de la llar tenen igualtat en l'accés i el gaudi dels recursos econòmics que s'hi generen. Sota aquesta hipòtesi, les principals diferències que es poden observar recauen sobre el tipus de llars (la composició dels seus membres) i entre els barris, que allotgen a residents amb diferent poder adquisitiu.

Un parell de resultats matisen aquesta conclusió. En primer lloc, les dones, especialment en llars amb infants, tendeixen a patir major privació en despeses personals i en activitats d'oci, el que apuntaria cap a la problematització d'aquesta hipòtesi subjacent però no contrastada sobre la igualtat d'accés als recursos entre els membres de la pròpia llar. En segon lloc, les estructures de llar on hi ha una sobre-representació de les dones (monoparentals i unipersonals majors de 64 anys), juntament amb les llars amb infants i més de 2 adults, tenen uns ingressos equivalents medians entre 3 i 5 mil euros per sota de la mediana a la ciutat, indicant que una part de la desigualtat es deuria a que les dones perceben ingressos menors i que es reflecteix en la composició de les llars.

Complementàriament, els resultats sobre el risc de pobresa, mesura que es basa en els ingressos equivalents pel seu càlcul, suggereixen que aquest risc no és independent del sexe i de l'edat.

Les **rendes individuals** mostren una informació alhora parcial i complementària en relació als ingressos equivalents. Complementària perquè es poden apreciar les diferències entre membres d'una llar. La hipòtesi subjacent, que tampoc és contrastable, és que cadascú té, com a mínim, el control sobre els ingressos generats individualment. Parcial perquè es perd de vista el fet que, amb l'excepció de les llars unipersonals i monoparentals (que sumen el 15,6% de llars), les decisions que donen lloc a rendes (com per exemple la decisió de participar o no al mercat laboral) s'acostumen a prendre fent un càlcul de cost d'oportunitats entre el conjunt de membres a la llar.

L'anàlisi d'aquestes rendes individuals mostra diferències entre els sexes per la gran majoria dels grans barris. Les dones són més freqüents en la part inferior de la distribució de rendes, i són majoritàries entre la població sense uns ingressos individuals per sobre el llindar de subsistència definit per l'IRSC (7.968 €/anuals).

En aquest sentit, les dones (particularment les dones majors de 64 anys) són també el perfil que més pateix la dependència econòmica. Les dades no han permès fer una anàlisi més detallada sobre la dependència econòmica al llarg del cicle vital. En futurs estudis, tindria gran interès disposar de dades més detallades sobre l'edat dels individus, per tal de veure la dependència entre la població jove no emancipada, entre les dones amb infants menors, i entre les dones grans de diferents generacions.

Les principals diferències que es poden identificar entre dones i homes pel que fa a les rendes es localitza als components dels ingressos del treball i de les transferències socials, que es basen en gran mesura en la participació laboral dels individus.

Pel que fa a les diferències en els ingressos per treball, són més acusades en els barris amb major renda per càpita, i s'escurcen en els barris amb rendes mitjanes més baixes. Aquest polarització podria respondre, a tall d'hipòtesi, a dos mecanismes diferents. En els barris de rendes baixes es podria tractar d'un procés d'igualtat per sota, on no seria tant que les dones hagin aconseguit equiparar les seves condicions als homes, sinó que hi ha un empitjorament generalitzat en l'accés i la quantia de les rendes del treball, tant per homes com per dones. En els barris de rendes elevades, hi ha indicis que apunten cap a l'existència d'un "sostre de vidre", pel qual l'accés a les rendes del treball més elevades és una prerrogativa fonamentalment masculina. A partir d'un cert nivell d'ingressos del treball, les dones tendeixen a desaparèixer de la distribució.

Un altre dels resultats emergents a l'anàlisi que seria digne d'una recerca més aprofundida és que les distàncies en les rendes del treball dels homes i les dones és més reduïda als barris que actualment estan més afectats per processos de substitució dels residents "tradicionals" per perfils més joves de classes mitjanes i professionals, amb poder adquisitiu més elevat. En altres paraules, els resultats indiquen que les diferències de rendes del treball entre sexes es redueixen en els barris on s'estan produint processos de gentrificació més intensos. Seria rellevant, doncs, monitoritzar en quina mesura aquestes diferències reduïdes poden ser dependents del cicle vital dels nous residents, que tendeixen a ser més joves i a no haver passat pel "peatge" de la maternitat, o si aquestes diferències reduïdes es mantenen amb el pas dels anys.

Els estudis més recents sobre el "peatge" de la maternitat amb dades de Dinamarca (Kleven et al., 2018) apunten a que les dones pateixen en mitjana un descens del 25% dels seus ingressos després del primer fill i que el descens es manté sobre el 20% a llarg termini (20 anys). Previsiblement, aquestes xifres seran més elevades en un context com l'espanyol, on la protecció de l'Estat del benestar és més aviat minsa respecte aquesta qüestió. Al municipi de Barcelona, el valor mitjà de les ajudes a la maternitat en forma de deduccions fiscals és de 966 € anuals, el que representaria una part ínfima d'aquest descens salarial del 20% durant 20 anys.

Pel que fa a la resta de transferències socials, s'ha constatat que aquestes tendeixen a reproduir les desigualtats que es generen en l'accés, permanència i remuneració al mercat laboral. Les principals transferències són les pensions de jubilació i les prestacions d'atur, que depenen de manera directa de les cotitzacions al mercat de treball. Les dones amb pensions més elevades, residents als barris més rics de la ciutat, tenen de mitjana pensions de jubilació equiparables a les pensions dels homes en barris de capacitat econòmica més aviat modesta. Els barris on les pensions dels homes tenen menor distància respecte les de les dones són aquells on hi ha una proporció més elevada de població d'origen estranger (el Raval, St. Pere, Sta. Caterina i la Ribera), i en general nivells de cotització baixos. En aquest sentit, també seria de gran interès per futures anàlisis disposar d'informació més detallada tant sobre el lloc de naixement o nacionalitat com l'edat de les persones per poder comparar les diferències en les prestacions de jubilació entre diferents trajectòries i generacions.

Així com les transferències socials tendeixen a reproduir les diferències entre els sexes que tenen lloc al mercat de treball, s'han trobat indicis que apuntarien al fet que també tendeixen a reproduir les diferències entre els barris. En els barris benestants les transferències socials representen una fracció petita de les rendes de les llars. Tot i així, l'import per habitant que es rep en aquests barris pot ser fins a un 33% més alt que el que reben els residents de barris econòmicament més vulnerables. Aquesta diferència és més notable en la mesura que les transferències socials poden representar fins a un 40% del total d'ingressos a les llars en aquests barris.

L'anàlisi creuada de les diferències entre els sexes (inter) i entre les dones (intra) reflecteix com transcorren en paral·lel aquesta diversitat de mecanismes que s'han anat formulant a tall d'hipòtesis, i que es distingeixen de manera més clara en els extrems. En general, es detecta una relació lineal i positiva entre la desigualtat entre les dones i la desigualtat entre els sexes. Aquesta correlació es veu més clarament en els barris que se situen a l'extrem superior en la distribució de rendes, on el "sostre de vidre" en l'accés de les dones a les rendes més elevades i la baixa activitat femenina podrien ser els principals factors que ho expliquen. En canvi, en els barris situats a l'extrem inferior de la distribució de rendes, predominen més situacions d'elevada desigualtat entre dones, essent més moderada entre sexes. En aquests entorns residencials semblen donar-se concurrentment processos de polarització entre el perfil dels residents, i processos de precarització generalitzada tant d'homes com de dones.

El tipus de jornada (hores/setmana) i el tipus de relació contractual de les dones amb el mercat laboral són els factors que possiblement expliquen la major part de les diferències identificades pel gruix dels barris entre aquests dos extrems. Aquesta "absència", per bé que parcial o discontinua, de les dones al mercat laboral formal s'ha d'entendre necessàriament en relació a la presència de les dones en l'esfera del treball domèstic i reproductiu, de la qual la bretxa salarial, el "sostre de vidre", i la dependència econòmica en són el testimoni indirecte sobre la vigència de la seva desigual distribució.

BIBLIOGRAFIA

- Benería, L. (1981). Conceptualizing the labor force: The underestimation of women's economic activities. *The Journal of Development Studies* 17(3): pp.10-28.
- Carrasquer, P. i Torns, T. (2007). Les dones i el treball: la transformació de les desigualtats de gènere? A Bodelón, E. i Giménez, P. (Coord.) *Desenvolupant els drets de les dones: àmbits d'intervenció de les polítiques de gènere*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Sorensen, A. (2002). Economic relations between women and men: new realities and the re-interpretation of dependence. *Changing life patterns in Western industrial societies*, pp. 281-297. Oxford: Elsevier.
- Valls Fonayet, F. i Belzunegui Eraso, A. (2017). L'ocultació de la qüestió del gènere en les estadístiques sobre pobresa. *Barcelona Societat. Revista de coneixement i anàlisi social*. Vol 21. pp. 65-80.

FONTS DE DADES

- Ajuntament de Barcelona i Agència Tributària. (2015). Mostra de llars declarants de l'IRPF per a la ciutat de Barcelona. Àrea de Drets Socials, Ajuntament de Barcelona.
- IERMB, Estadístiques metropolitanes sobre condicions de vida, 2016-2017 (dades provisionals), a partir d'Idescat, Enquesta de condicions de vida, 2016 i 2017.